

Geheimeraad Theodor Georg Slanbusch's

Beretning

om

Regjeringsforandringen den 14de April 1784.

(Meddeelt af Prof. Dr. F. Schiern.)

I den første Periode af den danske historiske Forenings-Virksomhed var det jevnligent Tilfældet, at de forskjellige Bestyrere eller andre Medlemmer i Møder af Foreningen holdt Foredrag til Oplysning af et eller andet Punkt eller en eller anden Side af den danske Historie. Jeg holdt saaledes bl. A. den 27de Mai 1840 et Foredrag over Regjeringsforandringen den 14de April 1784, hvorom det store Publikum dengang endnu kun havde lidet oplyste Forestillinger, saa at man neppe vidste, at der ogsaa i Aaret 1784 var foregaaet en Hofrevolution. Min Skildring var bleven udarbejdet baade efter de trykte Bidrag til denne Begivenheds Historie, der kan samles i den fremmede og i vor egen Literatur, og især efter forskjellige hidtil utrykte Meddelelser. Det er een af de sidstnævnte, som heller ikke senere har været offentliggjort, der vil blive trykt her.

Blandt de yngre Omgivelser, hvortil Kronprinds Frederik, som Konge Frederik den Sjette, støttede sig ved

Forberedelsen og Udførelsen af hiin Regjeringsforandring, kom to især til at indtage en mærkelig Stilling, den ene nærmest under Hofrevolutionens Udførelse, den anden især ved dens Indledning og Forberedelse, og begge opnaaede senere, under den Fyrstes Styrelse, som de havde understøttet, høie Æresstillinger.

Den ene var den især ved sine Understøttelser til literære Arbejder og under Benævnelsen Bülow til Sanderungaard bekjendt blevne *Johan Bülow*. En Søn af Major Christian Wind Bülow, Vicecommandanten i Nyborg, var han faa Aar efter sin Fødsel (den 29de Juli 1751) efter hine Tidens Maade allerede den 30te Juli 1760 bleven udnævnt til Cornet i Armeen, hvor han derefter blev Lieutenant først ved det fyenske Dragonregiment, senere ved den kongelige Livgarde til Fods, medens han dog samtidig i tre Aar fik Frihed til som Akademist at studere i Sorø (9de April 1768—19de Marts 1771). Han havde været Vidne til Hofrevolutionen den 17de Januar 1772, efter at han ved den snart igjen oprettede Livgardes Opløsning (den 23de December 1771) var bleven forsat til det holstenske Regiment. Den 7de October 1773 var han „uventet og uden Ansøgning“ bleven kaldet som Kammerjunker til den unge Kronprinds's Hofstat, hvor han derpaa var bleven første Kammerjunker (16de Novbr. 1775), havde „i Lommen“ faaet Kammerherrenøglen, som han i de nærmeste Aar ikke skulde „anlægge“ (14de Juli 1779), og var endnu den 4de April 1784, kun ti Dage førend Regjeringsforandringen, af Magthaverne, der vilde sikkre sig ham, bleven udnævnt til Hofmarchal hos Kronprindsen og til Ridder af Dannebrog i dennes ældre Skikkelse. Under Regjeringsforandringens Forberedelse havde det fra en Side været paatænkt, at den tilsigtede Hofrevolution ikke skulde foregaae i en saa fredelig Form,

som den erholdt den 14de April 1784, men at den i Udførelse mere skulde have lignet Hofrevolutionen den 17de Januar 1772, idet Arrestationer skulde være foregaaede og Enkedronningen selv være ført til Kolding, hvorhos Kronens Arving, i Stedet for den sindssvage Konge, strax skulde være optraadt som Styrer i sit eget Navn. I et af Charlotte Dorothea Biehls utrykte Breve til Bülow, dateret den 18de November 1784, tillægger hun ogsaa Bernstorff og Reventloverne at have havt Deel i en saadan Tankegang; „Alt“, saaledes skriver hun om hiint Tidspunkt, „hvad der arbeidedes for, var, at faae Bernstorff ind med Eclat, og denne Eclat maatte være Arrest og Baand for dem, der troedes at være Aarsagen til hans Afsked, at han kunde nyde den Triumph ved sin Ankomst, at de maatte møde lænkebundne for hans Domstol“¹⁾. Bülow havde, støttet bl. A. af Schack-Rathlou og Stampe, især været blandt dem, der havde modsat sig Tanken om en saadan mere voldsomt udført Regjeringsforandring, og efter ved Catastrophen tilsidst ogsaa at have faaet den forsigtige Guldberg til hos de styrtede Magthavere at føre Ordet for, at de burde finde sig i det nu udførte Værk, valgte den nye Dannebrogssridder sig den 23de Mai det betegnende Symbolum: „Respice finem“. Han blev ikke længe efter (den 21de Mai 1785) gift med Frøken Else Elisabeth Hoppe, en Datter af Kon-

¹⁾ I den samme Skrivelse nævner C. D. Biehl, hvorledes hun af tre forskellige Personer havde hørt anføre eet og det samme haanlige Udtryk, hvormed Bernstorff strax efter hans nye Ministeriums Indtrædelse skulde have udtalt sig om to af de ved Catastrophen den 14de April 1784 styrtede Ministre, nemlig om Udenrigsministeren Rosencrone og om Guldberg. Derpaa tilføier hun: „Hans, Reventloversnes og Fleres Forbittrelse imod dem, reiste sig mindre af den Skade, de havde gjort Land og Rige, end af den personlige Fornærmelse, de troede at være dem tilføiede, og det oven i Kjøbet af en Roturier“.

ferentsraad Hoppe, idet, som han har bemærket, „vort Bryllup stod hos min Velynder, Hr. Geheimeraad Stampe“; fulgt af den ene Æresbeviisning efter den anden (Commandeur af den svenske Nordstjerneorden den 9de November 1787, Geheimeraad den 31te Juli 1790, Ordenssecretair den 30te November 1792) vedblev han imidlertid uafsladelig i Udland som i Indland at være ved Kronprindsens Side — som naar han selv skriver: „Den 29de September 1788 stod jeg ved min Herres og Kronprinds's Side i Affairen mellem de danske og svenske Jægere ved Quistrumbro i Sverrig“ —, indtil han den 4de Juni 1793 „ogsaa uventet“ pludselig fik Afsked fra alle sine Stillinger, og to Dage efter til Kronprindsen at have stilet den Skrivelse, der blev aftrykt i en af det historiske Tidsskrifts første Aargange¹⁾, „ankom til Sanderumgaard, som min gode Genius havde ladet mig købe Aaret forud, og som nu var udseet til min Lethe Flod og Alders Hvilested“. Ogsaa med hans Bane havde Misundelsen vidst at følge Skridt; hans bekjendte Egeria, Dorothea Biehl, havde utrætteligen, lige indtil sin Død (17de Mai 1788), mindet ham om at være paa sin Post imod den, iblandt Andre endog advarende ham mod Bernstorff selv. „Overvei Alt dette“, skrev hun efter Regeringsforandringen til sin saa hurtig loftede Ven, „og saa troer jeg, at det maa blive Dem lige saa klart, som det er mig, at De er og maae være hans Herskesyge og Forfængelighed overmaade i Veien, allerhelst da hverken hans Lovtaler eller hans Venskabs Forsikringer kan bringe Dem til at understøtte hans Meninger og Anslag, men De er den Eneste, der hindrer ham i at naae det uindskrænkede Herredømme over Prindsen, som han attraaer.“ Anledningen til, at

¹⁾ Historisk Tidsskrift IV, 362—363.

Kronprindsen, der var bleven mistænksom mod ham og misforneiet over den ham tillagte Indflydelse, lod ham falde, er ikke nogen saadan Hemmelighed, som det endnu stundom fremstilles; den gaves ved Bülow's Forhold under den saakaldte Brabandske Sag, saaledes som det, om endog paa en noget forvansket Maade, snart ogsaa vidstes udenfor Danmark¹⁾. I det nye Aarhundrede, hvor han ved Ridderordenens Omdannelse var bleven Storkors af Dannebrog (den 20de Juni 1808), opsteg han atter, skjønt aldrig tilbagekaldt til Kongens Nærhed, det ene Trin efter det andet, idet han den 16de September 1808 fik en høiere Rang (1 Cl. Nr. 10), den 21de Mai — „en særdeles mærkelig Dag for mig atten Aar tilforn“ — atter en høiere (1 Cl. Nr. 8), den 31te Juli 1815 Dannebrogsmændenes Hæderstegn, den 28de October 1817 Ridderordenen af Elefanten, og den 8de Januar 1824 endnu engang en ny Rangforhøielse (1 Cl. Nr. 4). Han døde paa Sanderumgaard den 22de Januar 1828.

Den anden af Kronprindsens yngre Omgivelser, der havde havt en vel endnu større Deel i at fremlede Regjeringsforandringen den 14de April 1784, blev ligeledes efter denne forfremmet til høie Ærestillinger og mistede ikke Frederik den Sjettes personlige Yndest. Det var den daværende Kammerjunker *Theodor Georg Slanbusch*. Familien Slanbusch, der i sit Vaaben har en Slaaenbusk i Sølvfelt, er af saxisk Oprindelse og kom i det syttende Aarhundrede til Norge, hvor „Zehntneren paa Clausthal“ Henrik Slanbusch

¹⁾ Jvnfr. Protocoll hållet paa Stockholms slott den 20de Januarii 1794 i Kgl. Mayt.'s höga när- och öfvervaro hos H. K. H. Hertigen af Södermanland, Konungens höge Förmyndare og Farbroder. Crusenstolpes Portefeuille. Stockholm 1837—45. I, 175 fg.

i Aaret 1685 blev Oberberghauptmann¹⁾. En af hans Sønesønner var Jagtjunker Frederik Leegaard Slanbusch paa Eidsvold, og i dennes Ægteskab med Margrethe Sehested blev, blandt otte Børn, Theodor Georg Slanbusch den 29de Juli 1756 født i Norge, hvis Udtale af Sproget han altid beholdt, skjønt han derfra tidlig kom til Danmark. Hans tidligste Livsforhold ere kun lidet bekendte; dog finder jeg, at han ligesom Johan Bülow ogsaa har studeret i Sorø, hvor han, sex Aar efter denne, i Aaret 1774 blev immatrikuleret som Akademist²⁾. Først ansat som Kammerpage hos Kronprindsen, og derefter udnævnt til en af dennes Kammerjunkere, kom han i en ung Alder til at spille den vigtigste Rolle ved Forberedelsen af Regjeringsforandringen, efter hvis Gjennemførelse heller ikke hans Løn udeblev. I det samme Aar, hvori Kronprindsens Styrelse begyndte, blev Slanbusch udnævnt til overordentlig Gesandt ved det sicilianske Hof og til Kammer-

¹⁾ Brünnich, Kongsbergs Sølvværk i Norge, dets Opdagelse i Aaret 1623 og dets Udvidelse indtil Værkets Jubelaar 1723. Kbhvn. 1826. S. 199.

²⁾ Theodorus Georg v. Slanbusch nævnes i „den „Fortegnelse over Studerende ved Sorø Akademi 1747—1793“, der af Estrup er meddeelt i Blandinger for Sorø. Et Tidsskrift udgivet af C. Lütken og J. H. Bredsdorff. Slagelse 1831—33. V, 202—208. Blandt de Manuscripter, som Slanbusch efterlod, vare ogsaa en Række Hefter af Forelæsninger, holdte i Sorø. Flere af disse Forelæsninger havde imidlertid allerede været holdte paa en Tid, der ligger forud for Slanbusch's Ophold ved Akademiet, som „Collegium over l'esprit des loix af Sneedorf“, eller Sneedorfs Collegier over „den europæiske Folkeret“, „Jus publicum Daniæ“, „Jus publicum Germaniæ“, „Jus publicum Angliæ“. Derimod tør det antages, at saadanne Haandskrifter som „L. L. Kongslevs Collegium over Personers Ret. Sorø 1774“, eller „Collegium over Kirkeretten af Pontoppidan. Sorø 1774“ hidrørte fra Slanbusch's egen Flid som Tilhører.

herre¹⁾. Hans Forfremmelse tilskrives især Bernstorff, som først igjennem Slanbusch var bleven indviet i Kronprindsens Plan, og der for denne sin Beskyttelse af Slanbusch maatte høre meget ilde iblandt Bülow's Nærmeste. Skuende tilbage paa Regjeringsforandringens hemmelige Forberedelse skrev C. D. Biehl senere til Bülow angaaende de Breve, som Bernstorff under Forberedelsens Tid havde tilsendt Kronprindsen: „Kan De nægte, at de bære Stempel af hans Overbeviisning om, at han skrev til et Barn, som Slanbusch havde bragt til at sætte Priis paa ham“? „Med al den Agt og Ærbødighed“ — saaledes mener hun paa et andet Sted —, „man har for Bernstorff's Navn i Europa, vil han dog ikke undgaae den strengeste Dadel for hans Indladelse med Slanbusch og de ham betroede Anslag, naar begge Dele engang blive Efterslægten bekjendte. Er det en gudfrygtig og retsindig Ministers Tænkemaade at tilskynde en umyndig Prinds til Opstand imod sin Fader, til at bemægtige sig Regjerings Tømmen i hans Faders levende Live og uden hans Villie og Vidende? Vilde det ikke have havt de ulykkeligste og beklageligste Følger, og havde Bernstorff med alt Det ikke bragt denne græsselige Ulykke over Landet, dersom Gud ikke havde brugt min Bülow's Kjærlighed til sine Pligter og hans Mod, der foretrak sin Prindses Vel og Ære og sin egen Samvittighed for alle Tillokkelser og Trudslers“²⁾. Dorothea Biehl sammenstiller endog Slanbusch

¹⁾ At „Hs. Kongel. Majestæt haver allernaadigst behaget at udnævne Kammerjunker Slanbusch til Kammerherre“, blev først kundgjort i Slutningen af Aaret 1784 (Kjøbenhavns Adressecontoirs Efterretninger. 22de Dec. 1784. De Kjøbenhavnske Tidender. 24de Dec. 1784), men efter Statscalenderen for Aaret 1786 skulde Slanbusch have Anciennetet som Kammerherre fra den 6te April 1784.

²⁾ I Modsætning til denne Bedømmelse af Bernstorff ved C. D. Biehl kan det fortjene at erindres, at efter at Bernstorff ved Slanbusch

med et af de meest underordnede Redskaber ved Regjeringsforandringens Forberedelse, med den daværende Hofmester for Enkedronningens Pager, N. D. Riegels, hvis Bistand Slanbusch egenlig kun skal have benyttet til at besørge de første Breve, som man tilskrev Bernstorff, paa sikker Maade afsendte til denne. Strax efter Regjeringsforandringen blev Riegels entlediget som Pagehofmester, men beholdt ved sin Afgang fra denne Stilling en Pension, og til denne Pension var i C. D. Biehls Øine ogsaa Slanbusch's Forfremmelse kun at ansee som et Sidestykke. Derfor har hun fremdeles troet at turde udtrykke sig saaledes om Bernstorff: „Den store Beskyttelse, Slanbusch og Riegels nyde af ham, kunde synes Erkjendtlighed, men slaer min Kundskab om det menneskelige Hjerte ikke feil, saa er det blot Forfængelighed. Den virker paa en dobbelt Maade. Han veed, at det er en Umulighed, at det kan blive skjult, at han har staaet i Forbund med dem og indladt sig med den Første efter hans Indbydelse og uden videre Under søgning. Denne Ubesindighed maa bedækkes ved at hæve ham saa høit som muligt, paa det han ikke skal have Anseelse af Forbindelse med et slet Menneske; og dernæst kan Landet og Staten ikke nøksom belønne ham for den

var bleven indviet i den første Tanke om en Hofrevolution, undlod han senere ikke heller at slutte sig til den mere sagtmødige Bülow. I et af Bernstorff's utrykte Breve, for hvis Bekjendtskab jeg har at takke velvillig Meddelelse, der er dateret fra Borstel den 24de Februar 1783 og stilet „à Mr. Bülow, Gentilhomme de de laChambre de Son Altesse Royale, Monseigneur le Prince Royal,“ tilskriver han Bülow bl. A. saaledes: „Le moment s'approche, ou Vous pouvez développer Vos talents et faire paroître les sentimens, qui Vous ont assuré mon estime et celle de tous les gens de bien, qui ont les yeux tournés sur Vous. La confiance, que Vous montrez à Vos Amis, me fait le plus sensible plaisir. Vous ne vous repentirez point de la leur avoir donnée.“

store Velgjerning, at have været Redskabet til Grevens Tilbagekomst“. Denne Opfattelse har dog ikke holdt sig fri for nogen Eensidighed¹⁾. Det var vel, medens Bernstorff endnu levede og med Ministerposten for det udenlandske Departement forbandt Præsidiat i det „tydske“ Cancelli, at Slanbusch i Aaret 1789, hjemvendende fra Neapel, opnaaede at blive Amtmand i Rendsborg, men ogsaa efter at Bernstorff var død, vedblev Kronprindsen at vise sin Gunst mod Slanbusch. Den 12te Juni 1803 udnævntes denne til Ridder af Dannebrog, ved hvilken Leilighed han valgte til sit Symbolum: „Non nobis, sed aliis“; efter ved Ordenens Omdannelse at have modtaget Storkorset af Kongen (20de Juni 1808) og efter derpaa at have modtaget en Udnævnelse til Geheimeraad (28de Januar 1813), blev han, da han var kommen fra Rendsborg for at overvære Frederik den Sjettes

¹⁾ I et af Dorothea Biehls utrykte Breve til Bülow, dateret den 18de Januar 1786, troer hun saaledes ogsaa netop at maatte meddele Bülow selv, at Riegels „rosor sig af at bruges til at give Prindsen (s: Kronprindsen) Oplysninger, at udarbejde mange hemmelige Sager for ham og Dem, at blive ansagt til Audience hos Prindsen, naar Andre maa bede derom, og at han aldrig tør engagere sig i noget Selskab, siden han aldrig er sikker paa at blive kaldet til Dem“. Hun advarer derfor Bülow imod Riegels, der her som altid af hende bliver skildret med de mørkeste Farver, imod „det nedrigste og sorteste Menneske“, „denne Løgnens Engel“, denne „Helvedes Aand“; „frygt ikke“, skriver hun, „hans giftige Tunge, hans Dadel er Lovtale, hans Berømmelse Skjændsel!“ Imod Dommen selv skal her ei yttres nogen Indsigelse, men netop den kan selv gjøre forklarligt, om den ved Regjeringsforandringen med Pension entledigede Riegels i Førstningen har kunnet opnaae Skin af at have staaet i et nærmere Beskyttelsesforhold til Bernstorff, end Tilfældet virkelig var. Da Riegels med Hensyn til Frederik den Fjerdes Historie søgte at opnaae Adgang til Udenrigsministeriets Arkiv, blev dette ham nægtet. Bernstorffs Skrivelse af 3die Juni 1788, hvori han afslaaer hans Begjæring, er trykt i Fortalen til Riegels's Forsøg til femte Christians Historie. Kjøbenhavn 1792. S. XI.

Kroning i Aaret 1815¹⁾, den 31te Juli, samme Dag som Johann Bülow til Sanderumgaard, benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, som Kongen egenhændig fastede paa ham. Ogsaa naar Kongen senere opholdt sig i Slesvig og Holsteen, glemte han ikke at besøge sine unge Dages Fortrolige, som han den 27de Mai 1826 benaadede med en ny Rangforhøielse (1 Cl. Nr. 11). Ligesom Bülow paa Sanderumgaard, bevarede iøvrigt ogsaa Slanbusch i Rendsborg en i Ungdommen grundlagt, videnskabelig Sands; han var en stor Bogven og en ivrig Samler af ældre og nyere Værker, især med sin Interesse omfattende historiske, geographiske, diplomatiske, politiske, nationaloekonomiske, philologiske og theologiske Skrifter²⁾. Slanbusch var bleven gift med sin Siægtning, Frøken Vilhelmine Sehested, en Datter af Generalmajor Frants Vilhelm Sehesteds Ægteskab med Anna Barbara Lovenskjold, og Søster til den i Aaret 1824 til Statsminister udnævnte Geheimeraad Ove Rammel Sehested. Han døde i Rendsborg den 13de August 1829.

Begge disse Mand have sørget for at efterlade Beretninger om Regjæringsforandringen, i hvis Udførelse eller Forberedelse de toge væsentlig Deel.

¹⁾ F. Münter, Den stormægtigste Konges, Kong Frederik den Sjettes, og den stormægtigste Dronning, Dronning Marie Sophie Frederikkes Salvingsakt i Frederiksborg Slotskirke den 31te Juli 1815. Kbhvn. 1818. S. 5.

²⁾ Jeg slutter dette af den indholdsrige Catalog: Verzeichniss der nachgelassenen, schätzbaren Sammlung von Büchern und Prachtwerken, Atlassen, Landcharten und juristischen Dissertationen des verstorbenen Geheimen-Conferentzraths und Amtmanns Herrn Theodor Georg von Slanbusch zu Rendsburg, Grosskreuz von Dannebrog, Dannebrogsmann, welche — öffentlich an die Meistbietenden durch den Herrn Auctionsverwalter Frisch verkauft werden sollen. Altona 1831. Cataloget tæller 8137 Numere og har bl. A. en større Samling af mere og mindre sjeldne Skrifter mod Jesuiterne (Nr. 1022 — Nr. 1075). At han ikke har glemt Skrifterne over Bernstorff (Nr. 2885 o. L.), var at vente.

Den bülowske, af Charlotte Dorothea Biehl affattede Fremstilling kom tilligemed mange andre af hans Manuscripter efter hans Død i Aaret 1828 til Sorø Akademi. Om en Pakke, der ogsaa indeholdt den ommeldte Beretning, havde han vel bestemt, at den ikke maatte aabnes førend 30 Aar efter hans Død, men den blev længe forinden indsendt til Kong Frederik den Sjette og blev ikke senere tilbageleveret. I de „Meddelelser fra den Bülowske Manuscriptsamling i Sorø Akademis Bibliothek“, som Philologen, Overlærer Bang lod trykke som Indbydelsesskrift til den aarlige Hovedexamen i Sorø Akademis Skole i Juli 1860, hedder det herom, at dette „er meget at beklage, da den maa indeholde mange interessante Oplysninger“, af hvilke saa ogsaa særlig „C. D. Biehls autentiske Beretning om Regjeringsforandringen 1784“ bliver fremhævet. Denne bülowske Beretning har imidlertid ikke været nogen stor Hemmelighed. Sagen er endog denne, at den bülowske Fremstilling væsenlig var bleven offentliggjort for elleve Aar siden. Den blev allerede i Aaret 1849, om endog ikkun med adskillige Udeladelser eller, som det urigtigen hedder, „ikke uden en kritisk Behandling og Excerptering“, optaget i et Skrift, som uagtet dets uheldige Form og en besynderlig Forsigtighed, der maaskee ogsaa har medvirket til at omtale Affatteren som ubekjendt, dog bragte en og anden Oplysning til det saakaldte guldbergske Ministeriums Historie, nemlig: „Struense og Guldberg eller tvende Revolutioner ved Hoffet i Kjøbenhavn. En historisk Skildring udarbejdet med Afbenyttelse af Geheimearchivet og af flere hidtil ukjendte Kilder ved H. P. Giessing“. Beretningen om Regjeringsforandringen i Aaret 1784, „der er gjennemgaaet af Bülow til Sanderumgaard og af ham forsynet med Bemærkninger og Rettelser“, indtager her over 100 Sider

(S. 229—339). Afdøde Konferentsraad Engelstoft, afdøde Konferentsraad Kolderup-Rosenvinge og maaskee Flere havde, medens hine Haandskrifter endnu vare i Sorø, eller forinden, ogsaa erhvervet sig Afskrifter af den fra Bülow's Standpunkt skrevne Fremstilling, og ligesom dette nu i Aaret 1849 tillod Udgiveren af det anførte Skrift deri at meddele dens væsentligste Indhold, saaledes havde hine lærde Historikere, der med deres grundige Kundskab til den danske Histories Kilder forbandt en over fremmede Hensyn hævet, ægte videnskabelig Liberalitet, ogsaa forlængst tilladt Andre at stifte Bekjendtskab med de fra Bülow stammende Oplysninger, der da ogsaa med andre historiske Bidrag kunde komme mig til Gode under de historisk-kritiske Forelæsninger, hvormed jeg i en længere Aarrække gjentagne Gange har søgt at fremstille det danske Folks Udvikling gennem det attende Aarhundrede, og navnlig gennem dettes anden Halvdeel. At man flere Aar senere endnu skulde kunne være uvidende om, hvorledes det forholdt sig med den i hiint bekjendte Skrift meddelte Beretning, eller om, hvorledes et saa bekjendt Repertorium som Erslews allerede havde henviist til denne¹⁾, kunde vistnok synes' paafaldende, men der fattes dog ei Grund til at antage, at uden for dem, der vare henviste til deres Kalds vante Krav, have Flere i en politisk fængslende Tid forsmaaet at søge efter nogen Oplysning i et formelt kun saa lidet fængslende Skrift²⁾. Thi vistnok gjælder den berømte Hi-

¹⁾ I Artiklen Johan Bülow, i Supplement til Forfatterlexicon. Kbhvn. 1858. S. 280.

²⁾ Endog N. M. Petersen, der saa stærkt har advaret imod ikke altfor overlegent at oversee nogetsomhelst Skrift, hvori der dog kunde skjule sig en Beretning af historisk Interesse, skrev endnu i Aaret 1861 om Dorothea Biehl: „Hun forfattede: Authentisk Be-

storikers Ord, hvorefter „les détails sont l'âme de l'histoire“, i enhver Retning ogsaa om den Overfladen gjennemtrængende, historisk-bibliographiske Specialkundskab, men udenfor de nærmeste Fagarbejderes Kreds, der forstaae at skatte dens Betingelser og Betydning paa rette Maade, bliver denne ikke sjeldent behandlet med en Ringeagt, der oftere har blottet sig selv.

For Meddelelsen af Schlanbusch's Optegnelser til Regjeringsforandringens Historie har jeg at takke afdøde Kammerherre H. D. F. Feddersen, hvis Fader, Etatsraad J. F. Feddersen var Amtsforvalter i Rendsborg, der selv under sine Besøg hos denne ogsaa havde havt Leilighed til at komme i Berøring med den gamle Geheimeraad, og som med Grund antog, at disse Optegnelser kunde have Interesse for mine Samlinger. I Sammenligning med den Bülow-biehlske udførlige Skildring er denne Beretning kun ganske kort, men ligesom den hidtil ikke er bleven optaget i noget trykt Skrift, saaledes gjør den sammentrængte Fremstilling intet ubehageligt Indtryk ved Siden af den Brede, hvormed den anden Skildring ikke sjeldent udtaler sig. Den bitre Stemning mod Slanbusch, der fremtræder i den fra Bülow's Standpunkt skrevne Fremstilling, har her sit Sidestykke i en tilsvarende uwillig Stemning imod Bülow. Naar der er Tale om den første Tanke til og Forberedelse af Regjeringsforandringen, maa Slanbusch have Fortrinet for Bülow, der ikke var tilstede hos Kronprindsen, da denne fattede sin Beslutning og i Planens første Periode ikke blev indviet i denne. Den fra Bülow udgaaende Fremstilling er saaledes vistnok mindre rigtig, naar den

retning om Regjeringsforandringen 1784, der, naar den bringes for Lyset, rimeligviis vil meddele vigtige Oplysninger.“ Bidrag til den danske Literaturs Historie, V, 2, 283.

Fortørnelse, hvorunder Kronprindsen bestemte sig til sit Foretagende, fremstilles som en Følge af, at 'et paa en nærbødig Maade givet Svar fra Guldberg havde opbragt Kronprindsen og deraf, at den borneerte Eickstedt herefter havde tvunget Kronprindsen til at gjøre Eickstedt skriftligt Afbigt for sin imod ham yttrede Heflighed, medens Slanbusch, for hvem Kronprindsen strax efter udøste sit Hjerte, udtrykkelig melder, at det var en ny Tilsidesættelse fra selve Enkedronningen og Arveprindsen, der fik Bægeret til at løbe over. Naar der derimod er Spørgsmaal om selve Hofrevolutionens Udførelse, ved hvilken Slanbusch ikke var tilstede, kan Oplysningerne nærmest kun søges i den af Bülow dicterede Beretning. Det var saaledes ikke, som Slanbusch havde erfaret, i selve Statsraadet, at Arveprindsen blev saa heftig, „at Kronprindsen har været nødt til at skyde ham til Væggen“, men det heftigste Sammenstød mellem de høie Personer fandt først Sted, da Arveprindsen kom fra Statsraadet ud i „Eremitagen“ med Christian den Syvende ved Haanden for at føre ham op til Enkedronningen, og da Kronprindsen her var sprungen til og havde bedet sin Fader om at vende tilbage til sine Værelser, ved hvilken Leilighed den ude af sig selv bragte Arveprinds „greb Kronprindsen oppe ved Hals-Kraven og vilde med Magt rive ham løs fra Kongen, men Kronprindsen holdt saa fast og brugte sin ene Arm saa vel, at Prinds Friderich maatte slippe ham“. Her bliver Bülow Kilden, idet han havde været Øienvidne til, hvorledes man fik Arveprindsen stødt bort. Medens der iøvrigt gjennem hele den bülow-biehlske Fremstilling gaaer en stundom vidtdreven Hensynsfuldhed i Omtalen af de fyrstelige Personer, paa hvis selvtagne Magt Regjeringsforandringen gjorde en Ende, aander i Slanbusch's Beretning kun utvetydig Uvillie mod Enke-

dronningen og hendes, som han skriver, „kjære Søns“ Regimente.

Ved et Troppe-Campement, som 1780 skulde finde Sted, blev den under Revolutionen 1772 bekjendte Beringskjold compromitteret ved sin egen Søn, som angav, at Faderen havde havt en hemmelig Sammenkomst i Slagelse Skov med Eickstedt¹⁾. Herover blev derpaa optaget et Forhør, hvoraf man aldrig fik Udfaldet at vide; man erfoer kun saameget, at Sønnen havde fremlagt endeel af Faderens Brevskaber, hvorefter denne blev som Arrestant bragt til Bergenhuus-Slot²⁾. I Publikum gik det Rygte, at et Complot allerede dengang havde været paa Veie, hvori General Numsen af de jyske Dragoner havde været impliceret³⁾. Sagen blev imidlertid neddysslet, og kun Beringskjold blev arresteret. Ved dette Campement blev ellers ogsaa den danske

¹⁾ General Hans Henrik Eickstedt, Ridder af Elephanten, Oberstlieutenant ved Livgarden til Hest, dengang tillige Statsminister og Overhofmester for Kronprindsens Hof.

²⁾ Efter det i Aaret 1781 optagne Forhør og den paafølgende Commissionsdom blev Kammerherre Beringskjold ifølge kongelig Resolution som Fange ført til Munkholm, først senere fra dette Fængsel til Fæstningen Bergenhuus. Fra Aaret 1795 blev det ham tilladt, under Opsigt af Amtmanden og Byfogden, at leve i Stavanger, hvor han døde i Aaret 1803. Hans tvende Sønner, Konferentsraad Ditlev Beringskjold til Rønnebeksholm og Kammerherre, Kaptain og Generaladjutant Thomas Beringskjold til Sparresholm søgte og fik Tilladelse til at forandre Navnet Beringskjold, som Faderen, Magnus Bering, havde erholdt, da han i Aaret 1753 blev adlet af Keiser Frants I, til Navnet Vedelsparre og til at forandre Vaabenet. *Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmerne*, udg. af det kgl. danske genealogiske og heraldiske Selskab, II, 344.

³⁾ Generalmajor Frederik Numsen, Chef for det jyske Rytterregiment, Kammerherre og Ridder af Dannebrog.

Cocarde, rød med Guld, anlagt og den simple sorte Cocarde aflagt; i Publikum blev der meget spottet over, at Armeens Cocarde, rød med Guld, var lig Jomfru Møllers Strømpebaand, hendes, som var General Eickstedts Favorit¹⁾.

Kronprindsen blev opdraget med Haardhed og ofte af Enkedronningen og Prinds Frederik beegnet med Tilside-sættelse af den Ærbødighed og Agtelse, man skyldte hans Stilling. Dette følte han dybt og ved en saadan Leilighed opstod hos ham i Aaret 1781 den første Idee om at afkaste et Aag, der Dag for Dag blev ham utaaleligere. Kun et Øieblik var han tvivlraadig, førend han valgte den Mand, han havde udseet sig til Udførelse af sin Plan.

Det var en Onsdagaften paa Fredensborgslot, at der var Spilleparti hos Enkedronningen, hos hvem efter Sædvane ogsaa Kronprindsen indfandt sig. Ved at stille sig snart ved Enkedronningens, snart ved Arveprindsens Stol, søgte han at komme i Conversation med dem, men de beegnede ham denne Aften med end mindre Opmærksomhed end ellers, og kun Arveprindsens Gemalinde indlød sig som sædvanlig i en artig Samtale med ham. Forbittret over

¹⁾ Om denne Skuespillerindes Forhold til Eickstedt jvnfr. Thomas Overskou, Den danske Skueplads. Kbhvn. 1854—64. III, 117 o. f. Ved kongelig Resolution af 3die Mai 1780 blev det befalet, at Landetaten herefter skulde, til Forskjel fra andre Stænder, bære røde og gule Cocarder paa Hattene. Men strax efter Regjeringsforandringen bestemmer en ny kongelig Resolution af 18de Juni 1784, at de ved Armeen i Aaret 1780 anordnede røde og gule Cocarder, formedelst deres Kostbarheds og liden Varigheds Skyld, igjen skulde være afskaffede, og i deres Sted de forhen brugte sorte Cocarder igjen indføres, hvorhos det ved Placaten af 19de Juli 1780 gjorde Forbud for Andre end Militaire mod at bære røde og gule Cocarder atter blev ophævet. Rosenstand-Goiske, Beskripter den danske Stridsmagt til Lands angaaende. Ildie D., 2den Afd. (Kbhvn. 1803), S. 773, 977.

den meer end almindelige Mangel paa Opmærksomhed, trak Kronprindsen sig tidlig tilbage og vilde, da han i den tilstødende Sal traf sine Kammerjunkere Gjedde¹⁾ og Slanbusch, af hvilke den Sidstnævnte var Kammerpage, — medens den ældste Kammerjunker, Johan Bülow, var fraværende — forføie sig til sine Gemakker. Heri blev han opholdt af sin Overhofmester Eickstedt, som insisterede paa, at han skulde blive i Salen for at høre en Concert, som skulde gives af foromtalte Jomfru Møller. Holdt end Kronprindsen Contenance, saa forbittrede dette ham dog kun endnu mere, og han kom ikke ind i sit eget Værelse med sin Kammerpage Slanbusch, før den længe undertrykte Harmen brød løs, da Slanbusch efter Kammerfolkenes Bortgang her var alene med ham og skulde læse Aftenbønnen.

Ganske decideret erklærede Kronprindsen, som nu havde fyldt 13 Aar og altsaa efter Kongeloven snart var myndig, at han nu ikke længere vilde taale denne Underkuelse, men vilde forskafe sig selv den Myndighed og Ret, der tilkom ham. Han havde først isinde at betroe sig til Huth²⁾, men da Slanbusch bemærkede, at det maatte være en Mand, som ikke alene besad de til en saadan Rolles Udførelse nødvendige Egenskaber, men som ogsaa var kjendt og elsket af Nationen, saa besluttede Kronprindsen selv at ville betroe sig til Bernstorff, som opholdt sig i Meklenborg, og beordrede da i den Anledning Slanbusch til at skrive til Bernstorff, hvorvel begge indsaae, at Bernstorff med alle øvrige høist sjeldne Egenskaber dog var en Mand, som manglede det ved en saadan Leilighed høist nødvendige, uforfærdede Mod og Dristighed. Gjerne havde man valgt Finantsminister

¹⁾ Kammerjunker Werner Hans Rudolph Rosenkrantz Gjedde.

²⁾ General Wilhelm Huth, Chef for Artilleriet og Ingenieurcorpset, Ridder af Elephanten.

Stemann, som vel ogsaa i enhver Henseende havde været den meest Skikkede til et saa farligt Foretagende, som en total Regjeringsforandring¹⁾; men man havde ikke Grund til at skjænke ham en saa ubegrændset Fortrolighed, og det blev altsaa ved Bernstorff. Imidlertid var blot at skrive til denne et fartigt Foretagende, og der blev altsaa kun skrevet ham tvende høist ligegyldige Breve af Slanbusch, hvilke han, som man kunde forudsee, ikke besvarede; men det var jo ogsaa kun om at gjøre, at han skulde blive opmærksom paa den Omstændighed at faae Breve fra en Mand, der var saa nær om Kronprindsens Person. Det Øvrige udsatte man til en bekvemmere Leilighed, og denne fandtes snart.

Det var blevet en Lykke, at Slanbusch i Almindelighed hvert Foraar plagedes med en meget besværlig Hoste, som gav ham grundet Anledning til at søge om Tilladelse at gjøre en Reise til Badet i Pyrmont. Hans Onkel, General Sehestedt, gik tilfældigviis ogsaa derhen²⁾, hvorved Slanbusch endmere blev sat istand til at gjøre Reisen paa en behagelig Maade, og hvilket ogsaa gjorde, at Eickstedt uden al Mistanke forskaffede ham den ansøgte Orlov accorderet, hvorefter han endelig afgik i Juni 1782. Lykkeligviis havde Enkedronningen kort iforveien skjænket Kronprindsen et i Steen skjønt graveret Aftryk af det kongelige store Segl, og dette gav denne Leilighed til uden Opsigt at kunne medgive Slanbusch de nødvendige Creditiver og et paa 6 fulde Sider høistegenhændig skrevet, meget detailleret Brev til Bernstorff. Derefter afgik Slanbusch først til Kiel, hvor han gjennem Procanzleren

¹⁾ Geheimeraad og Finantsminister Christian Ludvig Stemann, første Deputeret i Finantscollegiet og Bjergværksdirectoret, Ridder af Dannebrog.

²⁾ Generalmajor Frants Vilhelm Sehested (f. 1723, d. 1787).

Cramer, indkaldt i Landet af den ældre Bernstorff, og den yngre Bernstorffs Favorit, fik afsendt et Brev til denne for at bede om en Sammenkomst paa et Sted, hvor en saadan ingen Opsigt gjorde¹). Bernstorff lod ham gjennem Cramer opgive Borstel, hvor han til en vis Tid vilde træffe ham, og lod tilføie, at han for at undgaae Opsigt maatte reise over Hamborg og Bergedorf derhen. Da Slanbusch afreiste fra Kjøbenhavn, var iøvrigt Bodendieck bleven initieret i den hele Plan for ogsaa der at have en Mellemand, som tro og sikkert kunde besørge den nødvendige Correspondance²).

Ved Slanbuschs's Ankomst til Borstel gjorde Bernstorff først mange forsigtige Ophævelser og angav blandt Andet, at han under ingen Omstændigheder kunde komme til Danmark og tage Deel i det Hele; førend Kronprindsen var confirmeret, hvad han ansaa for det første og nødvendigste Skridt. Ved imidlertid at læse Kronprindsens Plan, hvorefter Bernstorff skulde komme til Trolleborg og derfra søge om Tilladelse at gaae til sit Gods i Sjælland, dog uden at komme til Kjøbenhavn, for paa Godset selv at være tilstede ved nogle der nødvendige Indretninger, og ved af Planen at see Kronprindsens aldeles bestemte Villie, blev Bernstorff alt mere og mere fortrolig med Tanken om, at her maatte voves noget Overordentligt og gav endelig ogsaa sin Indvilligelse til enhver ham paalagt Deeltagelse, da Slanbusch paa Skrømt sagde ham, at man, naar han ei deciderede sig, vilde være nødt

¹) Johan Andreas Cramer, dengang Procantsler og Professor Theol. primarius ved Kiels Universitet, blev i Aaret 1784, efter Regjeringsforandringen, udnævnt til Cantsler for Universitetet. Jvnfr. Jens Møller, J. A. Cramer, en biographisk Skizze. Nyt theologisk Bibliothek. Tredie Bind (Kbhvn. 1823). S. 6, 12, 31.

²) Kammertjener og Livchirurg Johann Christian Bodendieck.

til at betroe sig til Stemann, som ganske besad det for et saadant Foretagende nødvendige Mod og Skarpsind. Imidlertid blev dog Bernstorff ved sin Paastand, at Kronprindsen under alle Omstændigheder først maatte confirmeres, før noget Bestemt kunde foretages. Han indbød iøvrigt Slanbusch til en ny Sammenkomst paa Godset Drey-Lützuu i Meklenborg, hvor han da skriftlig vilde medgive ham sine Tanker i denne Anledning.

For ikke at gjøre Opsigt angav Slanbusch for sine Bekjendte, at han vilde gjøre en Tour til Meklenborg for der at besee nogle nye Maskiner, og afgik virkelig, men forklædt, under andet Navn, som Candidat i Theologien, til Wittenberg, som ligger tæt ved Bernstorffs Gods. Her lod Greven ham til hans store Forundring hente med sin Ekvipage og 4 Heste, og endmere blev han forundret, da han ved sin Ankomst til Drey-Lützuu forefandt foruden Grevinden, Frøken Sperling, som var Hofdame hos Enkedronningen¹⁾; men Bernstorff kom ham imøde med den Forsikkring, „que Mademoiselle Sperling ne le connoissoit pas, et qu'il pouvoit être tout à fait tranquille, comme elle étoit une dame de sa plus intime connoissance“. Slanbusch modtog en udfærlig Memoire til Kronprindsen og den Forsikkring, at saasnart Confirmationen var ovre, vilde Bernstorff selv indfinde sig. Han foreslog foreløbig at indvie Grev Ahlefeldt i Sagen²⁾, for at have endnu en Mellemmand i Kjøbenhavn, men da denne blev ubetinget forkastet, bleve af ham Reventlow og Schimmelmann nævnte som

¹⁾ Frøken Sophie Magdalene Sperling, Hoffrøken hos Enkedronning Juliane Marie, døde (1814) som Stiftsdame i Valø.

²⁾ Generallieutenant, Grev Hans Adolph Ahlefeldt, Chef for det fynske Rytterregiment og Deputeret i Generalitets- og Commissariats-Collegiet, Ridder af Dannebrog.

hans bedste Venner¹⁾, hvorpaa han i alle Henseender kunde forlade sig. Slanbusch forlod nu Meklenborg med de erholdte Papirer, og fortsatte sin Reise til Pymont og derfra over Berlin tilbage til Kjøbenhavn i Følge med sin Onkel General Sehested. At Slanbusch gik over Berlin, var ham siden til Nytte, thi dette forledte Eickstedt til at troe, at han entredede i hans Plan, at see Kronprindsen gift med en preussisk Prindsesse, hvad denne under ingen Omstændigheder vilde. Nær havde dog hele Sagen kunnet blevet forraadt, da Kronprindsen ved Slanbusch's Ankomst ganske utaalmodig udbød: „Naa! kommer han eller ikke?“ Slanbusch beholdt heldigviis Contenance nok til at sige, at General Sehested, hans Svigerfader, ikke var saa vel, at han strax kunde gjøre sin Opvartning²⁾. Siden havde han Leilighed til at give Kronprindsen Underretning. Kun med megen Møie fandt denne sig i, at udsætte Alt til Confirmationen, ligesom han kun ugjerne opfyldte Slanbusch's egen Begjæring om at behandle ham med tilsyneladende Kulde.

Siden bleve Reventlow og Schimmelmänn ogsaa indviede i Hemmeligheden og endelig ogsaa Johan Bülow og Huth. Besynderligt var det, at ogsaa Reventlow fra første Øieblik insisterede paa Confirmationen. En Correspondance blev indrettet, som Reventlow lod besørge ved en vis

¹⁾ Geheimeraad, Kammerherre Grev Christian Ditlev Frederik Reventlow til Christianssæde, første Deputeret i det vestindisk guineiske Rente- og Generaltoldkammer, og Geheimeraad og Commerzminister, Kammerherre Grev Ernst Heinrich Schimmelmänn til Lindenberg, første Deputeret i Oeconomi- og Commercollegiet, Ridder af Dannebrog.

²⁾ Slanbusch blev gift med Generalmajor Sehesteds Datter, Vilhelmine Sehested (f. 13de Juli 1758, d. 20de August 1838). Hun har anmeldt hans Død i Staats- und gelehrte Zeitung des Hamb. unpartheiischen Corresp. Anno 1829, Nr. 136.

Schwitzer til Trolleborg, hvorfra den ved en Jæger gik over Sandberg til Kiel og derfra gennem Cramer til Drey-Lützau¹⁾. Hvad Johan Bülow angaaer, saa havde han i en Scene, han havde havt med Stemann, hvori denne ventelig vilde udforske ham, viist en Forsagthed, som gjorde, at de Andre bad Kronprindsen om ogsaa at meddele Bülow det, hvorhos dog Slanbusch og Bodendieck brugte den Forsigtighed at forsikre sig denne frygtsumme Mand ved at sige ham, at han, den eller de, der ved ringeste Uforsigtighed kunde være istand til at røbe en Hemmelighed, hvorpaa Kronprindsens Vel og flere Menneskers Liv beroede, kunde ogsaa være hellig overbeviist om inden faa Timer at miste sit eget Liv ved en af de Initieredes Haand, da Sagen var for vigtig for Alle. Og dette bandt Bülow maaskee mere end alt Andet. Senere hen troede Slanbusch at burde som i Unaade forlade Hoffet, en Ting, der saameget lettere kunde lade sig gjøre, som Bülow og Sporon²⁾ begge vare hans Fjender. Dette blev saaledes indledet, at man ved at komme efter, at han havde besvangret en Pige, fremstillede ham som en Person, hvis Grundsætninger kunde være farlige for Kronprindsen, og han fik derfor en Ordre at forlade Hoffet, hvormed man imod sin Villie egentlig entreterte i de af ham selv lagte Planer.

Imidlertid nærmede Tiden sig, da Kronprindsen skulde confirmeres, og den 4de April 1784 aflagde han sin Troes-

¹⁾ Brahe-Trolleborg i Fyen tilhorte dengang Grev Johan Ludvig Reventlov, Deputeret i Rentekammeret, og Sandbjerg, Hovedgaarden i Grevskabet Reventlov i Slesvig, ligeledes Grev Conrad Georg Reventlov, begge yngre Brødre af Grev Christian Reventlov til Christianssæde.

²⁾ Konferentsraad og Professor Benjamin Sporon, Kronprindsens bekjendte Informator, den 6te April 1784 tillige udnævnt til hans Kabinetesecretair.

bekjendelse i Slotskirken med en saadan fermeté og sær-egent Udtryk i Stemmen, at det allerede opvakte Dronningens og Fleres Opmærksomhed; men Sporon beroligede hende og forsikkrede med megen Selvtillid: „at Kronprindsen ikke eiede en Tanke i sin unge Sjæl, som han (Sporon) ikke havde nedlagt deri“. Hvormeget han tog feil, viste Fremtiden ham til hans store Forbauselse.

Den 14de April 1784 var den Dag, som var bestemt til at indføre Kronprindsen i Statsraadet. Her var om Formiddagen Deliberation og om Eftermiddagen den derpaa følgende sædvanlige Decision og Underskrift. Allerede jubledé Dronningens Parti ved den Tilbageholdenbed og Føielighed, som Kronprindsen om Formiddagen havde viist i Statsraadet, men de bleve anderledes tilsinds, da han om Eftermiddagen, efter at have forelagt Kongen de forskjellige Papirer til Underskrift, paa een Gang forelæste den kongelige Ordre, hvorefter han var udvalgt til Medregent og i Fremtiden skulde give enhver kongelig Ordre den gjældende Kraft ved at paraphere samme. Denne pludselige, meget determinerede Erklæring tilveiebragte den største Sensation, og flere Raader taledé med Heflighed derimod. Selv Arveprindsen blev saa heftig, at man paastaaer, Kronprindsen har været nødt til at skyde ham til Væggen. Imidlertid kunde alle dette Parties Ophævelser ikke hjælpe, saameget mere, da Alt iforveien var vel overlagt, og da man allerede, førend Kongen igjen var bragt til sine Gemakker, havde sørget saavel for dennes Sikkerhed, som for det hele Foretagendes lykkelige Udfald.

I denne Anledning var allerede, da Statsraadet begyndte, Kammerjunker K. G. Høegh¹⁾ af Kronprindsen af-

¹⁾ Knud Gjedde Hoegh, Kammerjunker i Enkedronning Juliane Maries Hofstat, Capitain ved Garden.

sendt til Geheimeraad Engel Schack, som var Overhofmarskal hos Kongen og som saadan ikke alene havde ene Adgang til Kongen, men ogsaa Befaling over alle Slotsvagterne og dernæst havde Kongens Privatkasse og endeel Papirer under Hænder¹⁾. Høegh havde den bestemteste Ordre inden en Time med det Gode eller Onde at afløse Schack og modtage Alt af ham afleveret, i hvilken Anledning han ogsaa allerede af Kronprindsen var udnævnt til første daglig opvartende Kammerherre hos Kongen, hvortil ogsaa Brackel²⁾ og Gjedde samme Dag bleve udnævnte. I Førstningen modsatte sig Schack og skal endogsaa have grebet til Kaarden, men da Høegh viste bestemt Villie og et Par ladte Pistoler, gav han efter. Foruden de allerede tidligere Indviede vare nu ogsaa Gardens Commandeur General Haxthausen og Oberst Castenskiold vundne³⁾, og Underofficerer af Garden overalt fordeelte i Slotsgangene.

¹⁾ Geheimeraad og daglig opvartende Kammerherre hos Kongen Engel Carl Ernst Schack, Ridder af Dannebrog og Ordenssecretair. Han var bleven Kammerherre Toaarsdagen efter Hofrevolutionen den 17de Januar 1772.

²⁾ Kammerherre Abraham Anton Brackel, dengang Generaladjutant og Major ved Kongens Regiment.

³⁾ Generalmajor, Kammerherre Baron Clemens August Haxthausen, Ridder af Dannebrog, var Commandeur for Livgarden til Fods, og Oberst, Generaladjutant og Kammerherre Joachim Melchior Holten Castenskiold var Major ved Livgarden til Hest. Den Førstnævnte havde været gift med en Datter af Statsministeren Schack-Rathlou, Dorothea Sophie Schack-Rathlou (f. 1757, d. 1778) og var efter dennes Død endnu ikke indtraadt i sit andet Ægteskab (1792) med Christine Caroline Comtesse Holstein-Ledreborg. Den Sidstnævnte var den samme Officeer, som efter den heldige Udførelse af Hofrevolutionen den 17de Januar 1772 tog Plads i Vognen hos Dronning Caroline Mathilde, da denne, omgivet af hans Dragoner, blev ført til Kronborg, og som i Aaret 1807, under Englændernes Expedition til Sjælland, modtog Befaling til at sammenkalde og organisere det sjællandske Landeværn.

Efterat Schack var expederet, bleve begge Kongens Forgemakker besatte af Grev Christian Reventlow til Christianssæde paa den ene Side og paa den anden Side af Kammerherre Høegh, medens Kammerherre Brackel og Gjedde bleve hos Kongen. De havde alle den bestemteste Ordre, Ingen at indlade til Kongen, hvem det end var, og dette var vist en meget nødvendig Forsigtighed. Thi aldrig saasnart var Enkedronningen ved Arveprindsen bleven underrettet om den dem saa uventet forefaldne Regjeringsforandring, før hun stormede ned til Kongens Gemakker, rimeligviis for end en Gang at gjøre sin forrige Indflydelse gjældende og om muligt tilveiebringe en Forandring¹⁾. Ved det ene Forgemak mødte hun Reventlow, som ved et Knæfald høist ingénieux vidste at forhindre hende fra at komme ind, hvorefter hun løb til den anden Side, hvor Høegh paa en mindre heldig Maade blev nødt til at holde hende tilbage. Thi da hun, ved Synet af sin forrige Kammerjunker maaskee end mere forbitret, vilde støde ham tilside, sigende: „Plads Undersaat!“ vil man paastaae,

Posten som Gouverneur for Kjøbenhavns Fæstning beklædtes under Catastrophen i Aaret 1784 af Hertug Friedrich Carl Ferdinand til Brunsvig-Lüneborg-Bevern, dansk General af Infanteriet og Ridder af Elephanten, og denne var en Fætter til Enkedronning Juliane Marie. Strax efter Regjeringsforandringen blev han, med Titel af Feltmarskalk, under 5te Mai 1784 afskediget fra Gouvernementet over Kjøbenhavns Fæstning.

¹⁾ Det var under Indtrykket af Enkedronningens vante Indflydelse, at Kong Gustav III. Aaret efter tilsendte J. C. Toll en Skrivelse fra Stockholm af 15de Juli 1785, hvori han berører Planen om at kunne skræmme hende for hendes Persons Sikkerhed og derved opmuntre hende til ved en ny Contrarevolution atter at faae Kongen i sin Magt; han udtrykker sig da endnu saaledes: „Ty Konungens person en gång i hennes händer, är hon mästarare öfver regeringen“. Feltmarskalken Grefve Johan Christopher Toll. Biographisk Teckning. Stockholm 1849—50. I, 30, II, 7.

han skal have lagt Haanden mod hendes Bryst for at forbyde Indgangen og maaskee ene ved denne uventede Dristighed have formaaet hende til at afstaae fra et Forsæt, hun nu vel indsaa dog ikke kunde udføres.

Af Alle, som paa denne Dag bleve overraskede ved Kronprindsens raske og veludførte Resolution, var der vel Ingen, som blev mere frapperet end Sporon. For ogsaa at give ham Noget at bestille og derved gjøre ham, som man kjendte som Creatur af Guldberg, uskadelig, fik han af Kronprindsen Befaling til med endeel Papirer at vente paa ham ved Udgangen af Statsraadet, hvorhos Bodendieck, paa hvem man kunde forlade sig, ligeledes fik Ordre til at opholde sig paa samme Sted med Kronprindsens Kappe, og til ikke at lade Sporon af Øine.

Den første Følge af den nye Regjeringsforandring var Indsættelsen af et nyt Statsraad ifølge en Ordre, undertegnet af Kongen og Kronprindsen samt parapheret af Otto Thott og Schak-Ratlau som de eneste af de gamle Statsraader, der forbleve i det nye¹⁾. Den anden var Enkedronningens og hendes kjære Søns Afreise til Fredensborg.

¹⁾ Geheimeraad, Grev Otto Thott til Strandegaard, Lindersvold og Gaunø, Ridder af Elephanten, og Kammerherre Joachim Otto Schack-Rathlou til Rathlousdal og Gersdorfslund, Ridder af Elephanten. Om den sidstnævnte af de her anførte Statsministre hedder det allerede i en Depeche fra den svenske Legationssekretair i Kjøbenhavn, von Scheven, der den 15de April 1784 giver en Beretning om den Dagen forud indtrufne Katastrophe: „Geheimeraad og Medlem af Conseillet Schack-Rathlou ansees for at være den, som fornemmelig har bidraget til Revolutionen“. (Konung Gustaf III's efterlemnade Papper. Öfversigt, utdrag och jemnförelse af E. G. Geijer. Upsala 1843—44. III, 1, 141). De tidligere Statsministre, der nu entledigedes som Medlemmer af Statsraadet, vare Geheimeraad, Kammerherre, Grev Joachim Godske Moltke til Einsiedelsborg, Ridder af Elephanten, Geheimeraad, Kammerherre, Grev Marcus Gerhard Rosencrone til Rosendal, til Noragergaard og Borglum Kloster, Ridder af Dannebrog, og de først under den 6te April 1784 udnævnte, ny Statsministre, Geheimeraad C. L. Stemann og Geheimeraad Ove Hoegh-Guldberg, Ridder af Dannebrog. Om den førstnævnte af de her anførte entledigede Statsministre skriver J. P. Mynster: „Jeg har Grund til at antage, at Katastrophen af 1784 ikke kom Moltke uventet, men at han fandt det uredeligt at indlade sig i et hemmeligt Foretagende mod dem, med hvilke han hidtil havde arbejdet, og som havde havt Tillid til ham. Han foretrak derfor at dele sine Collegers Skjæbne, og blev saaledes entlediget tillige med dem.“ (Meddelelser om mit Levnet. Kbhvn. 1854. S. 75).